

Мультимедійні технології як чинник формування інноваційного навчального середовища на уроках музики

Олена ЧАЙКОВСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент Київського національного університету культури і мистецтв,

Галина АЛЕКСАНДРОВА,

заступник директора з науково-методичної роботи гімназії «Міленіум» №318, учитель-методист

Уявити життєдіяльність сучасного суспільства без використання інноваційних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій сьогодні неможливо. Провідні детермінанти світового розвитку, якими є глобалізація та інформаційна революція, зумовили формування нового явища – глобального міжнародного освітнього середовища. У зв'язку з цим перед національною освітою постають нові завдання щодо навчання підростаючого покоління та фахової підготовки молоді й водночас створення все більш досконалих навчальних засобів і технологій, які сприятимуть вирішенню цих завдань. Найбільш перспективними серед них є засоби й технології, пов'язані з інформатизацією освіти.

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Державній програмі «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці», Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні зазначено, що інформатизація освіти – це комплексний і багатоплановий процес, зумовлений соціальним замовленням суспільства на підготовку фахівців, які спроможні орієнтуватися у величезних інформаційних потоках та володіють певною інформаційною культурою. У цьому контексті визначається нова освітня парадигма, спрямована на виховання всебічно розвиненої особистості, здатної до самоосвіти, постійного самовдосконалення та саморозвитку [3]. Важливим фактором, що впливає на розвиток інформатизації освіти, стала поява технології мультимедіа, яка активно розвивається з кінця ХХ ст. Саме мультимедійні технології дають змогу забезпечити одну з найважливіших педагогічних умов навчання, на якій наголошують психологи і педагоги, – багатоканальність і полімодальність сприйняття інформації (Ю.Бабанський, Л.Виготський, Д.Кабалевський, Г.Костюк, Н.Тализіна, В.Онищук, Г.Падалка та ін.) [2; 5].

Головною метою комп'ютеризації освіти є вдосконалення навчально-виховного процесу в навчальних закладах різних типів, проектування інноваційних методик навчання з окремих дисциплін, наповнення їх новим інформаційним змістом, створення навчального інформаційного середовища, що сприяє активізації розвитку інтелектуальних можливостей учнів. Комп'ютерно-орієнтоване навчання визначається як інноваційний дидактичний процес, заснований на застосуванні мультимедійних технологій, методів і засобів, що забезпечують формування творчої активності особистості.

Педагогічний колектив гімназії «Міленіум» №318 різноаспектно розв'язує проблему інтеграції мультимедійних технологій у систему освіти. Основні напрями досліджень, передбачені планами наукової роботи гімназії, – це проектування інноваційних методик навчання загальноосвітніх дисциплін; створення навчального інформаційного середовища, що сприяє розвитку інтелектуального потенціалу учнів; розроблення програмно-педагогічних продуктів. З позицій нашого дослідження мультимедійна педагогічна технологія розглядається як інтеграційна цілісність програмних й апаратно-технічних продуктів (з варіативною адекватністю їх функціонування в навчальному середовищі), що створює уніфіковану площину для взаємодії процесуального й особистісного аспектів продуктивного споживання, переробки, трансляції і маніфестації інфознань суб'єктів освіти.

Комп'ютер у навчальній діяльності використовується у двох функціях: як об'єкт вивчення і як засіб навчання. У першому випадку метою його використання є досягнення загальної комп'ютерної грамотності і формування інформаційної культури учнів; в іншому – підвищення ефективності навчання завдяки впровадженню інформаційних технологій і комп'ютерної техніки. Крім того, у рамках другого напрямку найважливішим вважається розв'язання проблеми функціональних співвідношень між методами, формами та засобами навчання в умовах

комп'ютеризації за актуалізуючої ролі вчителя, оскільки саме вчитель є центральною фігурою в педагогічному процесі, яка окреслює шляхи забезпечення продуктивної інтенсифікації цього процесу. Адже навіть за умови досконалої науково-методичної спрямованості мультимедійних програм лише вчитель визначає дидактичні можливості та методичні варіанти їх оптимального використання у певних навчальних ситуаціях під час розв'язання різноманітних пізнавальних задач.

Використання комп'ютера в процесі навчання сприяє досягненню таких цілей: зміні обсягу і змісту навчального матеріалу; введенню алгоритмізації розв'язання задач; поглибленню предметної сфери шляхом моделювання чи імітації явищ і процесів за допомогою діалогової взаємодії, компресії інформації, логічної і стилістичної її обробки; використанню інструментальних програмних засобів з метою розвитку логічного, наочно-образного мислення учнів, а також формуванню їхніх вербально-комунікативних і практичних умінь; варіативності у виборі видів навчальної діяльності і способів подання навчального матеріалу; організації індивідуальної і диференційованої роботи над навчальним матеріалом; розширенню сфери самостійної роботи з елементами дослідницької діяльності. Універсальність комп'ютерної техніки дає змогу використовувати її як засіб пошуку різноманітного інформаційно-довідкового матеріалу поряд з наочною репрезентацією. Інформаційне забезпечення охоплює дидактичні матеріали: тексти, вправи, завдання, дидактичні ігри, правила, таблиці, схеми, умовні позначки, алгоритми, автоматизовані словники, довідники. При цьому комп'ютер не виключає усне і письмове слово, інші види комунікації, не породжує соціальну ізоляцію, якщо правильно визначено його місце в структурі предметно-практичної діяльності і в педагогічному спілкуванні.

Практикою доведено, що ефективність мультимедійних педагогічних технологій залежить від виконання таких вимог:

- використання комп'ютера як засобу навчання;
- визначення педагогічної доцільності впровадження в освітній процес комп'ютерних технологій;
- урахування мотиваційної готовності учнів до навчально-зорієнтованого спілкування з персональним комп'ютером;
- урахування індивідуально-особистісних особливостей та якостей учнів з метою забезпечення продуктивності навчання з комп'ютерною підтримкою;
- створення умов для особистісно орієнтованого навчання школярів на основі впровадження новітніх комп'ютерних технологій;
- забезпечення варіативно-системного подання навчального матеріалу: від репродуктивно-описового до візуально-усвідомленого та проблемно-пошукового;
- прогнозування результативності педагогічного впливу комп'ютерних технологій з орієнтацією

на формування системи знань, умінь та навичок школярів.

Аналіз наукових джерел підтверджує зростання ролі сучасних інформаційних технологій у системі гуманітарної освіти і перспективність їх застосування в музично-педагогічній практиці. Питання розроблення та впровадження мультимедійних технологій в систему музичної освіти порушують у своїх працях такі дослідники, як Н.Белявіна, М.Дергач, Н.Новикова, І.Пясковський, І.Сокол, М.Чембержі, С.Шип, В.Штепа. Вони підкреслюють, що використання інформаційних технологій, зокрема мультимедійних, в освітньому просторі орієнтує на розвиток образного мислення, емоційності сприйняття, забезпечує зростання впливу навчальної інформації, посилення ролі учня як суб'єкта пізнання, створює невичерпні можливості для реалізації принципів індивідуалізації та диференціації навчання. Застосування мультимедіа в музичній освіті завдяки своїм специфічним властивостям надає можливість значно підвищити наочність у навчанні, зробити доступним складний матеріал, посилити емоційний вплив, сприяє поглибленню міжпредметних зв'язків, інтенсифікації роботи учнів, підвищенню темпу вивчення навчального матеріалу, збільшенню обсягу самостійної роботи на уроці, уможлиблює використання нових методів і форм організації навчальної діяльності школярів [1; 4].

Впровадження мультимедійного курсу «Музикознавство» в навчальний процес гімназії – це ще один крок на шляху до практичного втілення інформаційно-комп'ютерних технологій в системі мистецької освіти. Структурування навчального матеріалу під час розроблення курсу здійснювалося з урахуванням принципу педагогічної доцільності (відповідність меті та завданням дисципліни) і складності (відповідність музичній компетенції учня). Лексичний матеріал добирався з огляду на такі характеристики, як частота вживання та широта лексичних зв'язків, накопичення словникового фонду залежно від вікових особливостей школярів та їх мовного розвитку. Музичний матеріал – з орієнтацією на дотримання нормативних вимог, активне використання музично-теоретичних структур і конструкцій у контексті різних стилів. Відбір мультимедійної продукції здійснювався з урахуванням її дидактичної, методичної, психологічної та ергономічної відповідності навчальному процесу в загальноосвітній школі. Надавалася перевага програмній продукції, яка дає змогу реалізовувати індивідуальний підхід у навчанні, здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність, самоосвіту. Не применшуючи вартості зарубіжної мультимедійної продукції та Інтернет-ресурсів, під час відбору головна увага приділялася вітчизняній мультимедійній продукції (наприклад: «М.В. Лисенко. Життя і творчість», «Кобзар», «Різдво Христове», «Мультимедійний калейдоскоп України» (Г.Кисіль), «Первинні музичні жанри. Танець» (Н.Белявіна), «Веснянки, виходьте» (О.Спаринський, Г.Кисіль), «Моя абетка» (Київська

дитяча Академія мистецтв), «Українські музичні інструменти» (О.Чайковська), педагогічний програмний засіб «Музичне мистецтво» тощо (див. рис. 1–5)) та мережевим ресурсам українського сегмента Інтернету. На нашу думку, педагогічно доцільно впроваджувати в навчальний процес мультимедійні

Рис. 1. М.В. Лисенко. Життя і творчість

Рис. 2. Первинні музичні жанри. Танець

Рис. 3. Моя абетка

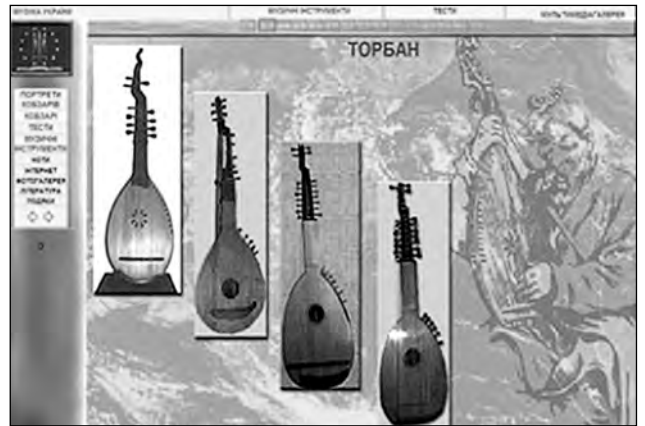

Рис. 4. Українські музичні інструменти

Рис. 5. Різдво Христове

програми, створені саме на основі вітчизняних музичних традицій із використанням українського народного інструментарію, фольклорних джерел та творів сучасних українських композиторів.

Актуальною для музичної педагогіки є проблема співвідношення емоційного і раціонального. Емоції – важлива характеристика особистості, регулятор людської поведінки, що виявляє сутність почуттів і переживань людини, визначає її ставлення до дійсності. В умовах комп'ютеризації навчального процесу, що передбачає збільшення раціонально-логічних орієнтирів у всіх видах діяльності, необхідно пам'ятати про збереження емоційної наповненості інформаційного повідомлення, стимуляцію емоційно-позитивного ставлення учнів до навчання і в цілому до життя – все це впливає на глибинні процеси внутрішнього світу особистості, на формування самосвідомості, культури почуттів і розвиток творчої активності. «Дуже важливо, – писав В.О. Сухомлинський, – щоб дивовижний світ природи, гри, краси, музики, фантазії, творчості, що оточує дітей до школи, не зачинився перед дитиною класними дверима» [6, с. 130].

Для учнів особливо важливо не втратити творчий початок, прояв художньої ініціативи, фантазії. Розв'язання цієї проблеми ми вбачаємо у виваженішому «дозуванні» комп'ютерного і традиційного

навчання та продуктивному використанні результатів комп'ютерної діяльності учнів у творчих формах робіт.

Потрібно зазначити, що зміна дидактичних і частково методичних принципів навчання в умовах реалізації інформаційної комп'ютерної технології істотно впливає як на зміст, так і на структуру уроку. Персональний комп'ютер та його програмне забезпечення входять до компонентної структури навчально-методичного комплексу. Його не можна розглядати у відриві від інших навчальних засобів – підручника, друкованих посібників, нотографічних матеріалів, дитячих музичних інструментів тощо. Застосування комп'ютера у навчанні виправдане лише у тому разі, коли він є поліфункціональним засобом вирішення навчально-методичних і виховних завдань.

Узагальнення педагогічного досвіду доводить доцільність розроблення і використання інноваційних мультимедійних технологій у руслі якісно нового підходу до методології навчального процесу в системі музичної освіти.

Проведене дослідження дає змогу зробити висновки, що опора на мультимедійні технології в навчальному процесі сприяє його інтенсифікації і збагаченню, активізації суб'єктної позиції та прагнення учнів до свідомого сприйняття навчального матеріалу. І, як наслідок, можна констатувати посилення спрямованості учнів на саморозвиток, розширення сфери їхньої пізнавальної діяльності, використання комп'ютера з метою творчого зростання та самовдосконалення. Все це свідчить про перспективність подальших пошуків ефективних шляхів впровадження мультимедійних технологій у практику музичної освіти школярів.

Література

1. *Белявіна Н.Д.* Деякі методичні проблеми використання нових комп'ютерних технологій в музичній освіті / Н.Д. Белявіна // *Культура і мистецтво в сучасному світі: Наукові записки КДУКіМ*. Вип. 1. – К.: КДУКіМ, 1998. – С. 195–201.
2. *Выготский Л.С.* Психология искусства. Анализ эстетической реакции / Л.С. Выготский. – М.: Лабиринт, 1997. – 416 с.
3. *Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015.* Національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
4. *Новикова Н.В.* Мультимедійні засоби навчання на уроці музичного мистецтва / Н.В. Новикова // *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. пр.* – К.: НПУ, 2010. – Вип. 10 (15). – С. 147–152.
5. *Падалка Г.М.* Учитель, музика, діти / Г.М. Падалка. – К.: Муз. Україна, 1982. – 144 с.
6. *Сухомлинский В.А.* Об умственном воспитании / В.А. Сухомлинский; сост. М.И. Мухин. – К., 1983. – 206 с.

Анотації

Олена ЧАЙКОВСЬКА, Галина АЛЕКСАНДРОВА **Мультимедійні технології як чинник формування інноваційного навчального середовища на уроках музики**

У статті аналізуються проблеми оновлення системи освіти в умовах інформатизації суспільства. Акцентується увага на перспективності використання мультимедійних технологій у музичній освіті школярів з урахуванням взаємодії педагогічних і апаратно-програмних засобів.

Ключові слова: мультимедійні технології, комп'ютеризація освіти, музично-педагогічна практика, мультимедійний курс «Музикознавство».

Елена ЧАЙКОВСКАЯ, Галина АЛЕКСАНДРОВА **Мультимедийные технологии как фактор формирования инновационной образовательной среды на уроках музыки**

В статье анализируются проблемы обновления системы образования в условиях информатизации общества. Акцентируется внимание на перспективности использования мультимедийных технологий в музыкальном образовании школьников с учётом взаимодействия педагогических и аппаратно-программных средств.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, компьютеризация образования, музыкально-педагогическая практика, мультимедийный курс «Музыкальное знание».

Olena CHAYKOVSKA, Galyna ALEKSANDROVA **Multimedia technologies as a factor in the formation of an innovative learning environment at music lessons**

The problems of updating the system of education in conditions of informatization society are analyzed in the article. The attention is paid on the prospects of using multimedia technologies in music education of schoolchildren with regard the interaction of teaching and hardware and software.

Keywords: multimedia technologies, computerization of education, musical-pedagogical practice, multimedia course «Musicology».